

האם אשה נשואה יכולה לאסור עצמה על בעלה

באמצעות דיבורה – (לפי שיטת הרא"ש והפוסקים)

המשנה (בנדרים צ, ב) אומרת: "בראשונה היו אומרים 3 נשים יוצאות ונוטלות כתובה: האומרת טמאה אני לך" וגוי' (כלומר אשת כהן הטוענת שנאנסה ואסורה לבעלה), "חזרו לומר: שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה. האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה", (ועיין שם בר"ן). כלומר למסקנה אשה אינה יכולה לאסור עצמה לבעלה. לעומת זאת בתשובת הרא"ש (כלל ל"ד, ד) משמע שהאשה כן נאמנת לאסור עצמה על בעלה. הרא"ש נשאל על מקרה שאדם טען שאשה מסוימת הנשואה, לפני כן נישאה לו והוא לא גירשה וממילא היא אשתו ולא אשת הזולת וכן טען שיש לו עדים שהיא נישאה לו. האשה הכחישה את דבר נשואיה ולבסוף היא וקרוביה שכרו עדי שקר לכתוב גט על שם האדם שטען שהיא נישאה לו, כדי להבטיח עצמם למקרה שהוא יביא עדי שקר שהיא נישאה לו. השאלה היתה האם אין בזיוף הגט, הודאה שאכן היא מקודשת למערער. תשובת הרא"ש היתה שאין כאן ספק קידושין ואין כאן הודאה מצד האשה. הוסיף הרא"ש: "וגם אילו היתה מודה שנתקדשה, לא היתה חשודה להפקיע עצמה מתחת ידו בגט מזויף דלא נחשדו בנות ישראל על כך. הילכך כיון דאיכא רגלים לדבר לומר למה שכרו עדים לכתוב הגט לא דינינן לה כהודאה. דאפילו אם היתה מודה בפירוש שקיבלה קידושין ממנו לאו כל כמינה לאסור עצמה על אותו שקידשה כבר ולא היה בה שם (צ. ל.: שום) איסור אם היה בא אליה אלא דהווא אמרינן דשויתה לעצמה חתיכא דאיסורא שהרי אומרת שהיא אשת איש ולא ספינן לה איסורא ויוציאנה בגט בלא כתובה" וגוי'.

על דברי הרא"ש שאם היא מודה שנישאה לאחר ואז היא נאסרת על בעלה, הקשו הפוסקים מספר קושיות:

1) הדברים נסתרים מהמשנה בנדרים שקבעה שאין האשה נאמנת לומר לבעלה, טמאה אני לך.

2) אם כן, אשה שנתנה עיניה באחר תאמר שנתקדשה קודם לנשואיה לאדם אחר.

3) סתירה מדברי הרא"ש עצמו שפסק בגיטין (פרק ט ס"ק י"ג) שאין האשה נאמנת לומר לבעלה נתקדשתי לאחר.

4) סתירה מגמ' בקידושין י"ב האומרת שאשתו של רבי חייא סיפרה בשם אמה שהיא התקדשה בילדותה לאחר. אולם החכמים לא קיבלו את דבריה.

תרוצים לתשובת הרא"ש:

א: ה"בית יוסף" (בסימן מ"ו) התייחס לקושיה ה-4 ות"ר ששם מדובר שהאשה מסתמכת על האם שלה ולכן לא קיבלו את הדבר, בעוד שהרא"ש בתשובתו דן במקרה שהאשה עצמה היתה אומרת שנתקדשה לאחר.

"דרכי משה" וב"ח (בסימן מ"ו) דחו את התירוץ, משום שעדיין נשאר 3 הקושיות הקודמות וכן תמהו על הבי"ח מפני שהוא עצמו פסק בשו"ע בסימן מ"ח (בניגוד למה שכתב בתשובתו וכדעת הרא"ש בנדרים) שהאשה עצמה אינה נאמנת לומר לבעלה התקדשתי לפני כן לאדם אחר.

ב: תירוץ ה"דרכי משה" והבי"ח בסימן מ"ו. האשה אינה נאמנת לאסור עצמה, אולם במקרה שנוסף לדברי האשה יצא קול כדבריה, אזי היא רשאית לאסור עצמה על בעלה.

על תירוץ זה כתב ה"ערוך השולחן" (סימן מ"ו ס"ק כ"ה) שהרמ"א נקט כן גם בשו"ע, אלא שלפי דברי ה"ערוך השולחן": "אבל גדולי האחרונים חולקים בזה דמוכח מכמה מקומות בש"ס דאין האשה נאמנת לאסור עצמה על בעלה אף כשיש לה סיוע (כעובדא דשלהי נדרים) אם לא בראיה ברורה או רגלים לדבר שנראה כן להדיא".

ג: תירוץ המהריב"ל (חלק ג סימן ק"ד) וכן כתב ב"בית מאיר" (על שו"ע סימן מ"ו סעיף ח) שכוונת הרא"ש בתשובתו שהאשה אוסרת עצמה על בעלה רק מבחינתה, אבל לבעלה מצידו אין שום איסור. הקשה על זה המהרי"ט (שו"ת חלק א סימן צ"ב) אם לה יש איסור, הרי גם לבעלה אסור להאכילה?

הערה: ה"בית יוסף" (בסוף סימן מ"ו) הביא את תשובת הרא"ש לא בשלימותה, אומנם חלק מן התשובה צוטט אולם חלק מן התשובה רק תומצת. נראה שלפני חלק ממתרצי הסתירה לא היתה תשובת הרא"ש בשלימותה והם התייחסו לדברי הרא"ש לפי המובא ב"בית יוסף". הרא"ש בתשובתו בחלק שלא צוטט ב"בית יוסף" כתב שאם האשה מודה שהיא

אסורה, לא ספינן לה איסורא, כלומר אין להאכילה איסור, ולכן נראה לעני"ד שאי אפשר לישוב את דברי הרא"ש באופן שתרוץ המהריב"ל.

ד: תירוץ נוסף של ה"בית מאיר". כאשר האשה אומרת התקדשתי היא נאמנת לאסור עצמה משום שלא קיים החשש שמא עיניה נתנה באחר, מאחר והיא אוסרת עצמה על כל העולם שהרי אין ידוע למי נישאה. גם אם היא מבארת למי נישאה היא ממילא אסורה לו. מסיים ה"בית מאיר" שמשו"ע סימן מ"ח משמע שאינה נאמנת לאסור עצמה גם במקרה זה. ב"חכמת שלמה" (גליון שו"ע סוף סימן מ"ו) דחה את תירוץ ה"בית מאיר" משום שלדעתו, לאחר שהאשה תקבל את הגט – תביא אמתלא ותסביר שלא התכוונה לאסור עצמה אלא רק לקבל את הגט מבעלה ואנו נקבל את דבריה וממילא לא תהא אסורה על כל העולם. (ה"בית מאיר" כנראה סבר שאין לחוש לאמתלא משום שבדרך כלל הנשים אינן יודעות דין זה).

ה: תירוץ "חלקת מחוקק" (סימן מ"ו ס"ק י"ז) כוונת הרא"ש בתשובתו לא שאסורה ממש לבעלה אלא רק בגדר עצה טובה שכדאי לבעלה להוציאה בלא כתובה. "הבית מאיר" דחה הסבר זה משום שהגמרא בנדירים כתבה שאינה נאמנת לומר טמאה אני ולא מצאנו שיש מצוה או עצה טובה לגרשה.

יש להעיר שהרא"ש בתשובתו מדבר על איסור ממש מבחינתה של האשה: "ולא ספינן לה איסורא". כנראה שתשובת הרא"ש במלואה לא היתה לפני ה"חלקת מחוקק". ראה בהערה שנכתבה לעיל ג.

ו: תירוץ ה"ערוך השולחן" (סימן מ"ו ס"ק כ"ה) שכוונת הרא"ש לא לנאמנות לאסור, אלא שאם הבעל יגרשנה אזי יהיה פטור מתשלום הכתובה. נראה שגם לפני "ערוך השולחן" לא היתה תשובת הרא"ש במלואה, שהרי הרא"ש כתב על איסור ממש מצידה של האשה.

ז: תירוץ ה"ישועות יעקב" סימן מ"ו. במקום שאדרבה האשה מעוניינת להשאר ברשות בעלה אלא שמתוך דבריה הבנו שהיא אסורה, במקרה יוצא דופן זה, סובר הרא"ש בתשובתו שהאשה נשארת אסורה.

(נלעני"ד שהסוברים שדין "שוויה לנפשה חתיכה דאיסורא" הוא מטעם נדר, אזי במקרה שלא התכוונה לאסור את עצמה, ממילא גם לא התכוונה לנדור ולכן תהיה מותרת ואם כן אי אפשר לומר לשיטתם שזו כוונת הרא"ש וכנראה ה"ישועות יעקב" סובר שדין "שוויה" הוא מטעם

נאמנות של הודאת בעל דין כפי שכתב "קצות החושן" סימן ל"ד, ד ד"ה והנה. פירוט הדבר: המשנה בנדריים צ, ב קובעת שתחילה היה הדין שאם אשה אמרה לבעלה טמאה אני לך, היתה נאמנת. לאחר זמן ניקבע שהאשה אינה נאמנת, משום החשש שענייה נתנה באחר. הסוברים שדין "שוויה" הוא מטעם נדר שהאשה נדרה על עצמה, צריכים לומר שמעיקר הדין אשה נשואה יכולה לאסור עצמה על בעלה והחידוש מצוי במשנה האחרונה שקבעה שהאשה אינה נאמנת לאסור את עצמה, ותקנת חכמים הפקיעה את קדושי התורה ולשיטה זו לא מצינו שחכמים תיקנו תקנה לאסור את האשה במקרה שמעיקר הדין היא מותרת. לעומת זאת הסוברים שדין "שוויה" הוא מטעם הודאת בעל דין אזי במקרה של אשה נשואה, אין ההודאה מתקבלת (משום שההודאה חבה לבעל). ולכן עיקר הדין כמשנה אחרונה, אלא שבמשנה הראשונה היתה תקנת חכמים לאסור את האשה משום שהאמינו לאשה שלא היתה מזולזלת בעצמה, אם הדבר לא היה נכון ועיין בר"ן נדרים צ, ב ד"ה "ואיכא למידק").

ח: תירוץ ה"קורבן נתנאל" גיטין פרק ט ס"ק ו. בדרך כלל אין האשה נאמנת לומר טמאה אני לך, משום החשש שכל מי שענייה נתנה באחר תאמר כן. אולם אם האשה עושה מעשה בנוסף לאמירתה, כגון ששוכרת עדי שקר וכו', אזי אנו אומרים: לא נחשדו בנות ישראל על כך ועל כן האשה נאמנת לאסור את עצמה. תירוץ זה מתאים ללשון הרא"ש שהזכיר שלא נחשדו בנות ישראל על כך.

שוב הקושיות על תירוץ ה"בית יוסף" (לעיל א).

לעיל הובא תירוץ ה"בית יוסף" וקושיות ה"דרכי משה" והבי"ח על התירוץ. נלענ"ד לישב את הקושיות בכך שה"בית יוסף" סבר כ"קורבן נתנאל" (לעיל ח). ולכן לא התקשה ה"בית יוסף" בדברי הרא"ש מהגמרא בנדריים, אלא שעדיין התקשה ה"בית יוסף" דווקא מהגמרא בקידושין מפני ששם האשה נוסף לדבריה הביאה גם ראייה מהאם שלה ובאופן זה לא נחשדו בנות ישראל וממילא הדין צריך להיות שהאשה אסורה לבעלה ואילו הגמרא בקידושין התירה את האשה? ועל כך ענה ה"בית יוסף" שהאשה לא הסתמכה כלל על עצמה אלא רק על האם שלה ולכן לא נאסרה שם. עדיין יש לישב את ה"בית יוסף" ממה שפסק בעצמו בסוף סימן מ"ח, שם אין האשה נאמנת לאסור את עצמה בטענה שלפני כן היתה נשואה לאדם אחר ולא קיבלה ממנו גט ואפילו שמלבד דבריה גם האדם האחר טוען כן. נראה לענ"ד לחלק מפני שכאשר קיים החשש

שהאשה נתנה עיניה באחר ברור שהיא מסוגלת להביא כראיה את האדם האחר בו נתנה את עיניה, (אומנם לפי דבריה היא אסורה לו, אולם כבר כתב ה"חכמת שלמה" שהובא לעיל ד, שלאחר הגירושין תביא אמתלא לדבריה שלא התכוונה אלא לקבל את הגט ואנו נתירה). ואילו דברי הרא"ש בתשובתו שהאשה נאמנת לאסור, מתייחסים למקרה שהאשה מביאה עדים חוץ מאותו אדם שיש חשש שעיניה נתנה בו, כגון בגמרא בקידושין, האשה גם הביאה את האם שלה ומקרה שהוזכר בתשובת הרא"ש גם נשכרו עדי שקר.

המסקנות העולות מתוך כל הדיון הן:

א. אשה נשואה אינה יכולה לאסור עצמה על בעלה באמצעות טענה כגון: אשת כהן הטוענת שנאנסה (משנה בנדירים) או אשה הטוענת שבעבר היתה נשואה ולא קיבלה גט וממילא נישואיה הנוכחיים לא חלו. האשה אינה נאמנת גם אם ישנו אדם המאשר שאכן נישאה לו בעבר והוא לא גירשה (רא"ש גיטין פרק ט סימן י"ג, שו"ע אבן העזר סימן מ"ח סעיף ז).

ב. במקרים שהאשה אינה נאמנת, אזי אין לבעל מצוה או אפילו עצה טובה לגרשה ("בית מאיר" ודלא כ"חלקת מחוקק").

ג. אם הבעל יחליט בכל זאת לגרשה, הוא פטור מתשלום כתובתה ("ערוך השולחן").

ד. לדעת הרמ"א והבי"ח אם יש קצת קול כדברי האשה, אזי היא יכולה לאסור את עצמה וממילא בעלה יצטרך לגרשה. אולם כתב ה"ערוך השולחן" שגדולי האחרונים חולקים על כך.

ה. אם האשה לא רק טוענת שהיא אסורה אלא בנוסף עושה מעשה שבנות ישראל לא נחשדו בעשייתו כגון שכירת עדי שקר, אזי יכולה האשה לאסור עצמה על בעלה ("קרבן נתנאל" וכן נלעני"ד דעת ה"בית יוסף").

ו. אם האשה הביאה את אמה כראייה לדבריה שנישאה קודם לאחר, אלא שהיא היתה אז קטנה והאשה מסתמכת רק על אמה, אזי היא אינה נאסרת. ("בית יוסף" על סמך הגמרא בקדושין י"ב).

ז. גם במקרה שהאשה נאמנת לאסור ולאחר מכן הבעל גירשה, אם האשה תביא אמתלא ותאמר ששיקרה במטרה לקבל את הגט, אזי נקבל את דבריה האחרונים ואילו הגירושין ישארו בתוקף ("חכמת שלמה").